

Nr 239.

Ankom till riksdagens kansli den 24 november 1944 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tomt för statens normalskola.

(2: a avd.)

I propositionen nr 299 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 20 oktober 1944 föreslagit riksdagen att *dels* medgiva, att ett av departementschefen förordat, i Ladugårdsgärdet ingående område om cirka 13 000 kvadratmeter må, sedan erforderlig ändring i gällande avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande stadsplan för Ladugårdsgärdet kommit till stånd, utan avgift ställas till Stockholms stads förfogande såsom tomt för statens normalskola, *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att med Stockholms stad sluta det avtal rörande stadsplanen för Ladugårdsgärdet, som härav må föranledas.

Jämlikt beslut av 1943 års riksdag står förutvarande högre lärarinneseminariets övningsskola under utbyggnad till ett högre samläroverk i Stockholm, benämnt statens normalskola. Tomt till nybyggnad för läroverket ansågs vid dess inrättande böra ställas till förfogande av staten. I detta hänseende må erinras om följande.

I anledning av propositionen nr 150 fattade 1943 års riksdag (skrivelsen nr 229) beslut av innebörd, att högre lärarinneseminariets övningsskola skulle på närmare angivet sätt successivt utbyggas till ett högre samläroverk i Stockholm, benämnt statens normalskola, och beläget på Östermalm i närheten av Stadion, under förutsättning att Stockholms stad förpliktade sig att i fråga om den nybildade läroanstalten tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning samt bostäder åt erforderlig vaktmästarpersonal. Stadsfullmäktige åtogo sig sedermera nämnda villkor.

Enligt det vid propositionen 1943: 150 fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden (sid. 16 ff.) hade Stockholms stadsfullmäktige, under åberopande av de synpunkter, som anförts i en av föredragande borgarrådet upprättad promemoria, tillstyrkt upprättandet av det slutade högre samläroverket. I nämnda promemoria hade framhållits såsom

rimligt, att staten åtminstone i viss utsträckning bidroge till lokalkostnaderna, att staden bekostade byggnaderna, men staten, som för övrigt ensam ägde all byggnadsmark i den trakt, där skolan skulle förläggas, uppläte tomt för ändamålet.

Enligt nämnda statsrådsprotokoll, fann chefen för ecklesiastikdepartementet det rimligt, att staten, som hade ett starkt intresse i tillkomsten av statens normalskola, framdeles åt staden uppläte tomt för skolans behov. Mot detta uttalande framförde riksdagen icke någon erinran.

Byggnadsstyrelsen har såsom lämplig tomt för statens normalskola föreslagit ett område vid Lidingövägen mitt emot Stadion. Styrelsen anför till en början följande.

Byggnadsstyrelsen har undersökt, vilka i statens ägo befintliga områden som skulle kunna komma i fråga för ändamålet, och därvid funnit, att markområdet invid Lidingövägen mitt emot Stadion fyller de angivna önskemålen. Området, som för närvarande disponeras av Svea artilleriregemente samt arméstabens stalletablisement, utgöres av mark, som enligt fastställd stadsplan ingår i kvarteren Batteriet, Divisionen och Regimentet samt mellan dessa liggande gator. De södra, närmast Valhallavägen liggande delarna av kvarteren Batteriet och Divisionen utgöra en av de mest välbelägna av de i statens ägo befintliga byggnadsplatserna inom Stockholm, varför de synas böra sammanslås och reserveras för bebyggande för något statligt ändamål, där ett centralt och representativt läge är påkallat. Som skoltomt bör därför endast den norra, utmed Lidingövägen och mitt emot Stadion och gymnastiska centralinstitutet belägna höjdplatån komma ifråga.

Den sålunda åsyftade skoltomten komme att mot nordväst begränsas av Lidingövägen och mot nordost och öster av en i terrängen ingående sluttning. Frågan om hur den södra begränsningslinjen bör dragas, är beroende av dels den storlek, som anses erforderlig för tomten, dels ock vilken mark som för ändamålet kan frigöras från nuvarande användning.

Byggnadsstyrelsen, som under hand erhållit uppgift från skolmyndigheternas sida, att en tomt av omkring 20 000 kvadratmeter vore erforderlig, har infordrat yttranden från vederbörande myndigheter rörande lämpligheten av att på den angivna platsen uppläta en tomt av denna storlek. Av byggnadsstyrelsens redogörelse för myndigheternas yttranden inhämtas huvudsakligen följande.

Riksmarskalksämberet hade, efter hörande av intendenten för Djurgårdens förvaltning, framhållit, att den föreslagna markupplåtelsen icke gäve anledning till erinran såvitt anginge skoltomtens gränser i väster, norr och öster, men att det beträffande den södra gränsen vore synnerligen önskvärdt, att denna flyttades cirka 40 meter åt norr. Med hänsyn till det höga markvärdet syntes det icke lämpligt, att det söder om den av ämbetet föreslagna gränslinjen belägna området toges i anspråk till skolgård, då området skulle kunna reserveras för andra trängande behov av tomtmark.

Arméns fortifikationsförvaltning kunde icke biträda förslaget till förläggning av statens normalskola med mindre den föreslagna skoltomtens södra begränsningslinje droges omedelbart norr om arméstabens stallbarack och

kulfånget vid artilleriregementets pistolskjutningsbana samt tillträde till området icke ägde rum, förrän huvuddelen av artilleriregementet utflyttat till sitt nya etablissement vid Risne.

Djurgårdskommissionen hade anfört, att den i kvarteret Batteriet ingående delen av det ifrågasatta tomtområdet ansåges lyda under djurgårdsförvaltningens omedelbara vård och förvaltning. Den i kvarteret Regementet ingående delen av området skulle framdeles enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 juni 1942 övergå från artilleriregementets till Livregementets till häst kasernområde. Kvarteren Batteriet och Regementet vore i gällande stadsplan betecknade såsom A-områden. Den del av området, som inginge i kvarteret Divisionen, skulle enligt stadsplanen användas för enskild bebyggelse. Den mellan nämnda kvarter liggande gatumarken hade enligt 1928 och 1931 års avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande stadsplan för Ladugårdsgärdet överlåtits till staden, varför det framlagda förslaget förutsatte, att gatumarken återginge till kronan och utlades som kvartersmark. Från kommissionens sida vore icke något att erinra mot att marken inom kvarteret Divisionen, som i sin helhet avsetts skola försälas för enskild bebyggelse, vid den stadsplaneändring, som bleve erforderlig, utlades som A-område.

Vad anginge värdet av det här ifrågavarande området hade kommissionen erinrat, att ett huvudsakligen till folkskoletomt avsett område om cirka 21 000 kvadratmeter av Ladugårdsgärde av särskilda skäl (se propositionen 1943: 336) nyligen försålts till ett pris av cirka 1 847 000 kronor.

Stadskollegiet hade i skrivelse den 17 februari 1944 förklarat sig icke ha något att erinra mot att ifrågavarande område upplätes såsom tomt till normalskolan.

Med anledning av vad riksmarskalksämberet och fortifikationsförvaltningen anfört rörande beskärning av tomten har byggnadsstyrelsen inhämtat uttalande från skolöverstyrelsen samt förnyat yttrande från stadskollegiet. Av byggnadsstyrelsens redogörelse för dessa yttranden inhämtas i huvudsak följande.

Skolöverstyrelsen hade funnit en nedskärning av tomten till 15 000 kvadratmeter försvarlig, om man endast toge hänsyn till behovet för normalskolan och det psykologisk-pedagogiska institut, som skulle anknytas till läroverket. Man syntes emellertid även böra taga i sikte behovet av utrymme för två andra statliga läroanstalter, som borde anknytas till normalskolan, nämligen statens skolköksseminarium och ett statligt handarbetsseminarium.

Stadskollegiet hade efter folkskoledirektionens hörande i skrivelse den 27 april 1944 framhållit, att den föreslagna tomten hade sådan konfiguration och struktur, att den icke kunde effektivt utnyttjas annat än till en del. Det område, som återstode sedan sådana delar undantagits, som icke finge eller kunde bebyggas, inskränktes till omkring 13 000 kvadratmeter och vore i knappaste laget för att lämna plats för läroverket, detta även bortsett från framdeles erforderlig tillbyggnad bland annat för planerade lokaler för det psykologisk-pedagogiska institutet. Kollegiet ansåge det för sin del utslutet att minska tomten på föreslaget sätt.

Byggnadsstyrelsen har för egen del ansett tomten med den av fortifikationsförvaltningen påfordrade inskränkningen, eller ett område av omkring 11 400 kvadratmeter, vara tillräcklig tills vidare. Styrelsen har anfört:

Tidpunkten för skolans tillträde av tomten är beroende av artilleriregementets utflyttande till Risne, vilket enligt vad styrelsen erfarit torde kunna beräknas äga rum under sommaren 1946.

Med den av riksmarskalksämberet föreslagna begränsningen skulle tomten innehålla omkring 13 000 kvadratmeter och med den av fortifikationsförvaltningen påfordrade inskränkningen komme storleken att bli omkring 11 400 kvadratmeter. Sistnämnda yta torde enligt byggnadsstyrelsens mening vara tillräcklig åtminstone tills vidare. Styrelsen anser sig kunna utgå ifrån att arméstabens stalletablisement icke under någon längre tid borde tillåtas kvarligga på dess nuvarande ytterst välbelägna och värdefulla tomt. Frågan om utvidgning av tomten torde framdeles böra tagas under övervägande.

Styrelsen hemställer därför, att såsom tomt för statens normalskola åt staden upplåtes ett område med de begränsningslinjer, som framgå av vid byggnadsstyrelsens skrivelse fogad karta, att området mellan skoltomten och Valhallavägen reserveras som byggnadstomt för statligt ändamål, att skoltomten upplåtes till Stockholms stad, så snart det med hänsyn till militära behov är möjligt samt att Djurgårdskommissionen erhåller uppdrag att föranstalta om erforderliga uppgörelser med staden.

Departementschefen har anfört följande.

Statens normalskola skall utgöra övningsskola för gymnastiska centralinstitutet. Institutet har i höst inflyttat i nya lokaler i närheten av Stadion. Praktiska skäl tala för att även normalskolan förlägges till närheten av Stadion; en dylik lösning av lokalfrågan förutsattes även, när beslut fattades om normalskolans upprättande. Byggnaden för detta nya läroverk kommer att bekostas av Stockholms stad. Med hänsyn till det starka intresse, som staten har i tillkomsten av normalskolan, har jag redan tidigare i princip uttalat mig för att staten skall, i syfte att minska stadens kostnader, ställa tomt till förfogande för läroverkets behov; riksdagen har lämnat detta uttalande utan erinran.

Den förläggning av läroverket, som nu föreslagits, nämligen vid Lidingövägen mitt emot Stadion, synes mig lämplig, och jag förordar därför, att erforderlig byggnadsmark, som bör beräknas jämväl med hänsyn till det psykologisk-pedagogiska institutets lokalbehov, anvisas på föreslagen plats.

I fråga om tomtområdets begränsning i söder ha, såsom den lämnade redogörelsen ger vid handen, olika meningar yppat sig. Efter samråd med cheferna för försvars- och kommunikationsdepartementen anser jag mig böra förordas, att såsom byggnadstomt för statens normalskola — jämte det psykologisk-pedagogiska institutet — ställes till förfogande ett område, omfattande omkring 13 000 kvadratmeter, med de begränsningslinjer, som föreslagits av riksmarskalksämberet, att av staden utan avgift disponeras med nyttjanderätt, så länge området användes för nu avsett ändamål.

Skolöverstyrelsen har i detta sammanhang berört frågan om förläggning-

en av statens skolköksseminarium och ett blivande statens handarbetsseminarium. Överstyrelsen har ansett, att mark borde reserveras invid statens normalskola för dessa båda institutioner. Till denna fråga är jag icke beredd att taga ställning.

Den av mig förordade tomten omfattar delvis mark, på vilken vissa byggnader, tillhörande försvarsväsendet, äro belägna. När dessa byggnader kunna utrymmas blir beroende dels på tidpunkten för Svea artilleriregementes utflyttning till Järvafältet, vilken enligt uppgjord plan beräknas kunna ske våren 1946, dels på möjligheten att anskaffa nya lokaler för arméstabens stall och ridhus. Jag förutsätter emellertid, att nybyggnaden för läroverket skall kunna givas en sådan placering, att de av nämnda byggnader, som helt eller delvis ligga inom det område, varmed tomten enligt vad jag förordat skall utökas i förhållande till byggnadsstyrelsens förslag, skola tills vidare under en övergångstid kunna kvarligga och disponeras för nuvarande ändamål.

Såsom av Djurgårdskommissionens yttrande framgår, förutsätter den nu föreslagna dispositionen av tomten vissa ändringar i de förhållanden, som regleras enligt 1928 och 1931 års avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande stadsplan för Ladugårdsgärdet. I enlighet med byggnadsstyrelsens förslag bör uppdrag lämnas åt kommissionen att upptaga förhandlingar i ämnet med staden. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att med Stockholms stad ingå de överenskommelser, som må föranledas av den föreslagna användningen av tomten såsom byggnadsmark för statens normalskola.

I likhet med departementschefen anser utskottet, att staten med hänsyn till det starka intresse, som staten har i tillkomsten av normalskolan, bör ställa tomt till förfogande för läroverkets behov.

Den av departementschefen förordade förläggningen av läroverket vid Lidingövägen mittemot Stadion har utskottet funnit lämplig.

Vad beträffar tomtområdets storlek har — såsom av den lämnade redogörelsen framgår — olika meningar yppat sig. Enligt departementschefens förslag skulle området omfatta omkring 13 000 kvadratmeter, med de begränsningslinjer, som angivits av riksmarskalksämberet. Utskottet, som avlagt besök på platsen, har emellertid för sin del icke kunnat undgå att finna det föreslagna tomtområdet vara otillräckligt för att lämna plats för läroverket. Att märka är nämligen, att av angivna 13 000 kvadratmeter 3 500 kvadratmeter utgöras av mark, som dels på grund av gällande stadsplanebestämmelser icke får bebyggas, dels ock till följd av terrängförhållanden icke lämpligen kan användas för bebyggelse. Härigenom inskränkes det område, som effektivt kan utnyttjas, till allenast omkring 9 500 kvadratmeter. Då läroverket måste planeras för i runt tal ettusen lärjungar komma byggnaderna att taga avsevärt utrymme i anspråk, och det område, som på den föreslagna tomten kan disponeras för skolgård och dylikt, kommer att bli jämförelsevis begränsat. På grund av områdets struktur

Utskottet.

är det ej möjligt att utvidga detsamma annat än åt söder. Av byggnadsstyrelsens yttrande i ärendet synes framgå, att avsikten varit att framdeles, sedan närmare klarhet vunnits rörande bebyggandet av kvarteren Batteriet och Divisionen, giva skoltomten en större utsträckning, och enligt utskottets mening torde möjligheter böra beredas för Kungl. Maj:t att vidtaga en dylik åtgärd. Det område, som härvid närmast synes kunna komma i fråga omfattar cirka 7 000 kvadratmeter och är beläget mellan den av riksmarskalksämbetet angivna begränsningslinjen åt söder och en linje, dragen ungefär 40 meter söder om denna. Detta område bör i huvudsaklig del lämnas obebyggt, varigenom det kan användas för skolgård, lekplats och dylikt. Därmed vinnes även att de synnerligen värdefulla kvarteren Batteriet och Divisionen vid en framtida bebyggelse komma att kunna utnyttjas på ett planmässigt och effektivt sätt och att statens intressen i dessa avseenden bli tillvaratagna.

Såväl på det av departementschefen angivna området som på omfördälda område om 7 000 kvadratmeter finnes för närvarande ett antal försvarsväsendet tillhöriga byggnader belägna. Utskottet, som utgår ifrån att dessa byggnader så snart förhållandena det medgiva komma att utrymmas, förutsätter i anslutning till vad departementschefen uttalat att nybyggnaderna för läroverket skola kunna givas en sådan placering, att vissa av försvarsväsendets ifrågavarande byggnader tills vidare under en övergångstid kunna kvarligga och disponeras för sitt nuvarande ändamål.

Emot vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anfört och föreslagit har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Under återopande av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag,

a) medgiva, att det av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 20 oktober 1944 förordade i Ladugårdsgärdet ingående området om cirka 13 000 kvadratmeter må, sedan erforderlig ändring i gällande avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande stadsplan för Ladugårdsgärdet kommit till stånd, utan avgift ställas till Stockholms stads förfogande såsom tomt för statens normalskola;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att för tillgodoseende av normalskolans behov och en ändamålsenlig planering av ifrågavarande byggnadsföretag — på sätt utskottet i det föregående förordat — upplåta ytterligare ett område å Ladugårdsgärdet av intill 7 000 kvadratmeter;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att med Stockholms stad

sluta det avtal rörande stadsplanen för Ladugårdsgärdet, som må föranledas av vad under a) och b) här ovan angivits.

Stockholm den 24 november 1944.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Pauli, Lindström, Sven Larsson, Bäckström, Bäcklund, Holmström, Heiding, Carlström* och *Ivar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Skoglund* i Doverstorp, *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Bergström, Ward, Persson* i Tidaholm, *Pettersson* i Dahl, *Holmdahl, Mårtensson, Nilsson* i Steneberg och *Lindholm*.
